

А. С. ПУШКИН

1799—1949

СЛЪНЦЕТО НА РУСКАТА ПОЕЗИЯ

От АЛЕКСЕЙ СУРКОВ

Специална статия за „Литературен фронт“

Творчеството на Пушкин поразява читателя със своето изумително разнообразие и многообразност. Няма вид и жанр в съвременната му литература, в който Пушкин, с присъщия на гения му блясък, да не е изпитал своите сили. Като поет-лирик, той обновя и даде нов живот на всички родове лирика, установени в руската поезия до негово време. Като автор на «Цигани», «Кавказки пленник», «Русляк и Людмила» и «Полтава» Пушкин утвърди в руската поезия жанра на романтичната поема. С «Граф Нулин» и «Къщичката в Коломна» той постави началото на руската лирико-хумористична поема. Със своя «Евгений Онегин», който Белинский с право нарече: «Енциклопедия на руския живот» Пушкин създаде новия за руската поезия жанр — реалистичния лирико-битов роман. Най-доброто произведение на Пушкиновия гений, поемата «Медният конник», си остава ненадминат до наши дни образец.

Със своя «Борис Годунов», със своите неповторими «Малки трагедии» («Скърперицът рицар», «Моларт и Салерн», «Наменият поет», «Сцените от римските времена») Пушкин изведе руската драматургия от нейното детство до зряла възраст.

С «Повестите на Белкин» и «Капитанска дъщеря» Пушкин откри първите страници на руската реалистична проза, която намери такова великолепно продължение в творчеството на Гогол, в прозата на Лермонтов, в романите на Толстой, Тургенев и други велики писатели на XX век.

Автор на безброй блестящи остроумци, поразяващи епиграми и сатирически стихове, Пушкин, опирайки се на наследството на своите предшественици поети-сатирици, утвърди завинаги в руската поезия жанра на поетическата сатира, като оръжие за политическа борба, тъй блестящо развит в творчеството на Некрасов и поетите от «Искра», и в наши дни представен в творчеството на Владимир Маяковский и Демян Бедняк.

Подарявайки на руския народ своите поетически «Приказки», Пушкин създаде от стихията на приказното народно творчество здрава традиция в руската литература, която намери многообразен израз в оригиналните сатирически приказки на Салтиков-Шчедрин, в «Народните разкази» на Толстой и в «Италиански приказки» от Горки.

Огромният труд на Пушкин за обогатяване на литературния език с неизчерпаемото богатство на «простата народна реч», за сближаване езика на поезията с езика, на който говори народа, ще остане за векове ненадминат за писателите в областта на литературата.

Поставил основата на главните жанрове и видове в новата руска литература със своето творчество на поет и прозаик, Пушкин, след своя другар Жуковски, с прекрасните достойни за неговия гений преводи на стихове от редица западноевропейски поети и със своите «Песни на западните славяни», даде на поетите от следващите поколения високи образци на поетически преводи, като по този начин транспира достигащата чак до наши дни бележита преводческа традиция в руската поезия.

Като писател-трагик Пушкин не затвори своя гений в рамките на чисто поетическите видове. На негово перо принадлежат най-добрите критически статии в руската литература преди появяването на историческата сценка на най-великия руски критик В. Г. Белинский.

Със своята «История на Пугачовския бунт», с незавършения си труд «История на Петър Велики», със своите исторически очерки и критически бележки по редица исторически трудове, Пушкин прави значителен и оригинален принос в руската историография.

От Пушкин води своето начало тъй блиско до развитата през следващите десетилетия, особено от Некрасов, Салтиков — Щедрин и Максим Горки, слава традиция на писателя — литературен организатор.

Горещата заинтересованост за руската литература е една от най-светлите черти в облика на Александър Сергеевич Пушкин, която го прави тъй близък на нас, хората от социалистическото общество.

Тази черта се проявява у Пушкин още през годините на ранната младост на поета. Облудването с «арзамасците» и участието в кръжочка «Зелената лампа», първите спречквания на «романтиците» с литературните старозвери, още от юношеска възраст възбуждат Пушкин в кръга на големите въпроси на руската литература, събуждат в него горещия темперамент на литературен борец. Облудването му с прогресивните хора на неговото време, бъдещите декабристи, участието му в борбата с тираническото самодържавие, което му дава възможност да почувства огромната политическа сила на поетическото слово, украсят и изострят у Пушкина чувството на отговорност за съдбата на отечествената литература.

Наложеното му бездействие през време на заточението той използва в трескава работа за обогатяване на своите литературни, исторически и общи познания. Писмата му от заточение до брат му Лев Сергеевич и до близките му приятели са изпълнени с молба за книги. Списание, съставено на основа на изаните от Пушкина прочитни книги показва наистина широкия кръг на неговите духовни интереси.

Пушкин жадно се нахвърля на всеки нов годишник, на всяка нова книжка от списание или нова стихосбирка, която достигат до него от Петербург и Москва. В преписката си с Вяземски, Делвиг, Бестужев и Рилев той прави преценка на новите литературни явления, отдалеч направлява техния удар по литературните врагове, спори, съгласява се, обръща внимание на нови, многообещаващи имена.

Той отдалеч внимателно следи работите на Гнедич по превеждането на «Илиада» и укрелява у него съзнанието за огромното значение на неговия труд.

Радват го публицитичните успехи на Вяземски и той спори по различни важни въпроси за развитието на литературата през 18 век, обосновава достойнствата и недостатъците на съвременните западноевропейски литератури и настойчиво зове на бора за оригинална руска литература.

Пушкин отдалеч следи и за дейността на писателите, които той счита належа да руската литература. С искрено вълнение и безпокойство са проплетени неговите редове за мъчялничето на Жуковски. В много писма е изразена радостта му за Баратынски, Делвиг и други талантливи поети. Насилно откъснат от литературата, Пушкин продължава да живее с нея, да се бори, да търси и намира новото, да организира кръг от съратници и съмишленици.

Едва след няколко години, и то не напълно, се осъществява мечтата му за собствен печатен орган с изданията от Делвиг и при най-близко участие на Пушкин, «Литературен вестник». Не просъществува дълго, задушен от непосиимия натиск на николаевската цензура, «Литературен вестник» въпреки това остава неизгладима следа в историята на руската литература.

Спирането на «Литературен вестник» не угасява желанието на Пушкин за издаването на голям политически и литературен вестник. От година на година той се стреми към осъществяването на тази цел. Той пише докладни записки, представя програмата на вестника и след дълги опити изтъргва разрешение от царя. Но Николай Палдин излъгва поета. Издаването на вестника не се осъществява. И едва малко преди смъртта си Пушкин има възможност да основе свой вестник «Съвременник», който обединява около себе си всички здрави сили на руската литература.

Влиянието на поета Пушкин върху съвременната му литература и върху поколенията поети и писатели през следващите десетилетия е огромно. Не по малко огромно е и значението на дейността на Пушкин като пълноправен господар в руската литература, като неин критик, неин организатор, като възниквател на младите литературни таланти, като редактор и издател.

Такаъв изостава пред нас образът на най-големия руски поет, безстрашния борец срещу самокритичния, писател-трагик, ниш, за който личната съдба на поет и съдбата на родината литература и народ бяха слети в не разрывно, хармонично единство.



От Б. АНГЕЛУШЕВ

А. С. ПУШКИН

МЕДНИЯТ КОННИК

Петербургска повест — откъс

Творение на Петра славно, обичам стройния ти вид, Невя, понесена държавно, брега сковавши гранит, ограда с навити чугуни и ноцем приказна плам във здрача, в близка безлу: когато в стаята си сам, без лампа съм, чета и пиша, и в пусти улици се синчат грамади ясни, грей в мъгла адмиралтейската ила, и без да пуца мрака ноцен във позлатени небеса, зора зората сменя — още преди да припълиш нощта. Обичам зимата жестока, недвигания ти въздух, мраз, блг на тейния в Невя широка, лица моманския в късен час, и пролет сетила, джува.

и чаши пенни, скъпи нам в ергенски пиришества безумни, на пушка синкавния плам. Обичам войниствената живот на Марсово поле в отбой, на рат پہотна, конен строй еднообразната краснот, и в строините ни редове — парцали — знамена победни, силние на шапки медни, пробити в тежки боеве. Обичам, браня хубавице, гърмежи в прелестта, кога на север младата парца на парския дом ражда син, или победа над врага. Обичам зимата жестока, недвигания ти въздух, мраз, блг на тейния в Невя широка, лица моманския в късен час, и пролет сетила, джува.

Град Петров, хубавей и стой непокланит като Русия. Дано се с теб смири в покой и победната стихия. Вражда, обидите безброй вълните фински да забравят, с направна злоба да не дават на Петра отидна, съни! То бяха страдни времена... За тях и поменей тъй но е... За тях, приятели мой... Пред вас ще почна своята повест... Тъжовен разказ ще е той.

Евгений скочи; спомни янно преминал ужас; стана в миг и тръгна сам нетърпеливо, но наведнаж се спря със аз: И тихичко той поглед върши с уплах дива във очи. Под стълбите се той намери на дом голем. И различен — с подета лапа, като янин, са дава тлъва горделиви и в призрачни небосклон, върху скалата оградена, кунирът със ръка прострена седи на бронзовия кон. Ужасен е в мъглата той! Казва е сила в него скрита! И в коня — колко плам тлъкни! Къде, надменен кон, летни? И до ще сложит ти конята? Съдобен властелин — блестя. Не тъй ли над самата бедна високо със юзда железна Русия сам направя ти?

Превел Л. СТЕПАНОВ

Известно е, че писателите, поетите — а това най-първо пример на поет, надскочил високо етюжизма и ограничеността на «благородната» историческа класа, която го е родила, пример на поет, отгасил дълбоко и дълбоко най-важните особености от живота на своя народ през онези епоха, пример на поет, поставил с любов и топъл съчувствие своя могъщ талант в служба на народа. Недооценяването на тази главна особеност на Пушкинството — творческо дело е било признана за много заблудена и грешка на редица, държавно-аргументни, литературни критици, като са започне от Писарев и се свърши с някои литератори от най-ново време, склонни към вулгарно социологизране.

За тази широка и всеобхватност на Пушкиновия талант, за националния и народен характер на неговото творчество е писано много. «При името на Пушкин национален поет» — пише Гогол още в 1832 г., пет години преди смъртта на великия поет. Романът «Евгений Онегин» според Белинского «може да бъде наречен великото дело на руския поет и в най-висока степен народно произведение». «Несъмнено е, че Пушкин е дворянин — пише Герин —... но за нас е важно да знаем, че още на младите си дни е почувствувал теснотата и задухата на дворянските традиции, разбрал е интелектуалната изнервност на своята класа, нейната културна слабост и е отразил всичко това, целия живот на дворянството, всички негови пороци и слабости с поразителна яснота. «От където и да произхождам — казва Пушкин — важна за мен не е мисля не е и зависел от това». Това са думи на човек, който е чувствувал, че за него интересите на цялата нация стоят по-високо от интересите на дворянството, а той е дворянин! Това, защото генийт държи опит е бил по-широк и по-дълбок от опита на дворянската класа».

Пушкин е създател на «националния» интерес на народа. Тази защита на народа и тази близост до народните интереси у него не дава стихийно, не е резултат само на неговия реалистичен художествен метод, на неговия талант и на неговата дълбока наблюдателност, както казваме за някои велики писатели от миналото, дали правдивни картини на народния живот, в противоречие на реакционните класови позиции, на които са стоели. Пушкин съвсем съзнателно, трезво и заинтересовано е разбрал тежката участ на своята класа, фалша и жестокостта на потиснатата дворянска класа и е определил своите позиции на поет и гражданин. Достатъчно е да прочетем неговото ранно стихотворение «Село», за да разберем ясно определеното отношение на Пушкин към тогоявото на народа и към онова «дълбоко раздвоение», което по «националния» си е прикосло «и труда и собствеността и времето на земеделците», или мрачната картина на живота в крепостническа паруса Русия, изобразена във «Волность»:

Уви! куда ни брошу взор —
Везде бичи, везде чепелы,
Законов гибельный повор,
Невольи немощи слезы,
Везде неправедный власт
В стущенной агле предра
судженьи.

Но Пушкин не се е задоволявал само с констатиране и съчувствено изобразяване на тежкото положение на народа, а със страстна заинтересованост е търсил изход от това положение и тесен именно търсени са го довели до политическите цели и задачки на най-революционните хора на онова време — декабристите. Заедно с тях Пушкин мечтае на времето, когато ще види народа си «неугнетен»:

Окови тяжкие падут
Темницы рухнут — и свобода
Вас примет радостно у входа,
И братья мен вам отдадут —
— пише той на своите приятели декабристи, заточени в Сибир.

Освен от политическата прогресивна наситеност, народността на Пушкиновото творчество се съсредоточило също така и от неговото дълбоко познаване на народния живот и народното творчество. Известно е с какво голямо внимание е изучавал той устно народно творчество, простонародния език и бита на селяните, когато му се е случвало да се отдалечи от шумния и празен живот на «двора». Достатъчно е да си спомним за произведения като «Капитанска дъщеря», «Русляк и Людмила», песните за «Степна Рация», «Русалка» и т. н., за да почувствуваме дълбокия връзка на Пушкин с народния живот и език. Пушкин е бил върхът на «смешната надлузост на вятра» на придворната, дворянска драма от 1838 г. Пушкин пише: «В зрялата словесност идва време, когато умове, след като им са измислили вече еднообразни произведения на изкуството, ограбени в кръга на условия изобретение, се обръщат към свежите народни творения и към преизраното отначало странно просторие».

По времето на Пушкин вече е била започнала да добива популярност сред литературните среди идеята за народността на изкуството. Но в политичното народност най-често се е влагало или реакционно или пък съвсем ограничено езиково-формално съдържание. «От известно време — пише Пушкин — у нас станало общоизвестно нещо да се говори за народност, да се оплакват от липса на народност в произведенията на литературата, да се говори по-иной не е помислила да определи какво се разбира под думата народност». В тази своя статия Пушкин осмисля онези официални литератори, които смятат, че народността «се състои в подбор на предмет из отечествената история». «Други виждат народността в думите — пише Пушкин — т. е. радват се, че се изразяват по руски, че употребяват руски изрази». Въпреки за народността Пушкин раз-

(Следва на 8-ва стр.)

ЕПИГРАМА

«Каж ми нещо ново!...» — Нито слово.
«Не знаеш ли? Няма, защо и как?»
— О, братко мой, прости! — аз знам,
че си глупак,
но туй ти знаеш сам, че не е ново.

Превел Тр. Симеонов

ИЗ ТВОРЧЕСТВОТО НА

Александр Пушкин

ЕПИГРАМА

За него казва, че е Валтер Скот.
Аз съм поет — не лицемера:
съгласен съм, че той е просто скот,
но че е Валтер Скот — не вярвам.

Превел Л. С.

ПРОРОК

В пустиня мрачна се влечах
измъчван от духовна жажда
и ангел шестогриг съзрях
как властно гъти ми дръжда.

Превела М. ГРУБЕШЛНЕВА

Вакхическа песен

Със чашите чаша звъни,
да пеем додето сме живи!
Здравейте девойки красиви
и в обич нам предади млади жени!

Превел Т. ХАРМАНДЖИЕВ

ОБЛАК

О, облак последен на страшната буря!
Ти само се носиш високо в лагура,
ти само навлашк безплодна тъга,
ти само смущаваш простора сега.

Превел Н. АНТОНОВ



Илюстрация към поемата „Медният конник“; художник — А. Бенуа



Паметникът на Пушкин в Москва, работа на скулптора А. Опекушин — 1880 год.

КАВКАЗКИ ПЛЕННИК

Откъс

Плъзгаш сред мрачни канари,
в часа на утринна прохлада,
той гледа чудни висини,
отдалечените градини
на алените планини.

очаква слънце и покой,
недосегаем във лагура,
рева на немощната буря
с дълбока радост слуша той

Но европейецът с внимание
следеше чудния народ
и неговия див живот,
привички, вяра, възпитание;
обича тая простота —
гостоприемство, жажда бранна
и бързината, дързостта,
нозете бързи, силни длани;
следеше цели часове
как някога черкези смел
в степта под буйни ветрове,

Превел МЛ. ИСАЕВ



А. С. ПУШКИН

НА В. Л. ДАВИДОВ

Когато генерал Орлов,
обръснат млад войник на брава,
от страст обхвнат, е готов
да се ожени, без да чака,

причастие то не мога
да възприема, аз разбрах.
Ако първата Христова става
лафит — възли я бих без страх,

Причастие по-друго помня,
когато с мила ми брат
внък — пред камината огромна —
в демократически халат,

Превел АНГЕЛ ТОДОРОВ

СЕЛО

Приветствувам те днес, о мой пустинен кът,
принет за блянове и творческа забрава,
де дните ми безпарт в поток незрим текат,

към труд и мене пламени,
и творческата мисъл зреи
в душевните ми дълбини.

Но мисъл мрачна тук от сърце ме не опази:
сред тези ниви и простор
приятел на човека е болка забелязва
напред неведение и гибелен позор.

Превел ИВАН ДОБРЕВ

ЕЛЕГИЯ

Денят угасна. Над морето
вечерната мъгла отпусна тежка длан.
Платна разперени, шумете,
възлудвай се под мен, настръхнал океан!

в страната, дето в бурна страст
разскри детския ми порив
и тайно в мен поета нежно заговори,

Душата ми гори в тревога и сълян,
шуми, трепери и замира,
че пак през своите съзвн съзира
безумната любов, животът що срази,

Жадувам нов живот — и ето,
напускам ви, отечество, и вас,
приятелю, без бола във сърцето,
до днес прегръщали ме с лицемерна страст.

Лети, носи ме, кораб лек, в страни далечни,
напръзното море с нас нека си играй —
но не към бреговете мрачни,
на моя тъжен роден край,

Превел КРУМ ПЕНЕВ

ИЗ „КАПИТАНСКА ДЪЩЕРЯ“

А. С. ПУШКИН

В тази минута се раздадоха
страшни вислове и кристали;
бунтовниците тичаха в есе сила към крепостта.

крепостта. Командантът, ранен в
вратата на командантската къща,
Той беше облян в хубава каша
на дреха, община с шпирити.

— Ти не си наш господар! — отговори
Иван Игнатич, като повтаряше
думите на своя капитан. —
Ти, чичо, си хайдук и самозванец!

— Как посмя да се възпротивиш
на мене, на своя господар?
— Ти не си мой господар; ти
си хайдук и самозванец.

— Милчице! Петър Андрейчи!
— Негово благородие, както се
вижда, е оглулял от радост. Диг-
нете го.

му ръката — говореха около мене.
Но аз бих предпочел най-лошо
наказание пред такова подло
унижение.

седлото. Той съобщи на отец Гера-
сим, че ще обядва у тях. В тази
минута се разнесе женски вик.